

מכתב מהגאון ר' אליהו פרנקל שליט"א רב ומו"צ בשכונת גבעת שאול

ג' סיון תשע"ז

לכבוד ועד הכשרות בארה"ק הי"ו

ברצוני להעיר את תושבי גבעת שאול בעו"ה את רואים משאיות טעונים סחורה של ירקות מגיעות מיד במוצאי שבת, ולפעמים אף בשבת עצמה שללא ספק הובאו הסחורה מחוץ לתחום של י"ב מיל, ויתכן אף דרך רה"ר שהוא סרטיא, ונדע לנו שחלק מהנהגים הם ישראלים, וגם נודע לנו שאף המשאיות שמביאים סחורה ביום א' עד ליל ב' מירקות שנקטפו ביום השבת ועוד מלאכות שדה שנעשו וממילא אף הסחורה שמשווקים בחנויות ביום ג' הם בחששות של מעשה שבת ועוד חששות כמו"ש אי"ה להלן, וברצוני לוודות האם יש פיקוח ע"ז או שלפי דעתכם א"צ פיקוח ע"ז.

ואכתוב מה שיצא לנו לדינא בקיצור: א. מעשה שבת. ב. לפני ומסייע ידי עוברי עבירה.

א. מעשה שבת בדאורייתא הסכמת השו"ע והפוסקים מלאכה דאורייתא במזיד אסור לעברין ולב"ב לעולם ולאחרים מותר במוצ"ש מיד ואי"צ בכדי שיעשו, ודעת הגר"א להקל דאף להעברין שרי במוצ"ש מיד, וכמו"ש כ"ז בריש שי"ח, ובמ"ב סק"ז היקל כהגר"א לעת הצורך, והמעין בלשונו יראה שהיקל דוקא בשוגג שמותר בו ביום, ואף אם נאמר שהיקל אף במזיד, הרי דוקא לעת הצורך היקל, והרי יש אפשרות לקנות סחורה שאינו כרוך באיסור מעשה שבת.

ב. ובדין מעשה שבת כשנעשה רק איסור הוצאה ולא שינוי בגוף החפץ שדעת רבינו יונה להקל שמוצ"ש מותר מיד להעברין הרי הביו"ל בשם הח"א הכריע דיש להחמיר באיסור תורה כמו מבשל.

ג. הפמ"ג בשכ"ה בא"א סק"ב כתב דמומר שבישל עבור אחרים דלא שייך אין אדם חוטא ולא לו דינו כעברין עצמו דאסור להם לעולם וכמו"ש ביו"ד סי' צ"ט דאם ביטל איסור עבור אחרים אסור להם לאכול התערובות לעולם, וכו"ה בשו"ת כתב סופר תשובה נ'.

ד. וביו"ד הביא הט"ז דעת המהרש"ל וסייעתו דאם האחרים אין יודעים שביטלו איסור עבורם שרי להם לאכול א"כ לפי המג"א שהשווה דין מעשה שבת ליו"ד אם הקונים א"י שחיללו שבת עבורם ומסתמא לא ניח"ל בזה שרי להם לקנות, אולם דעת הפר"ח ביו"ד לאסור בכל אופן, והגרעק"א ביו"ד בגליון ציין לתשובת הריב"ש שג"כ ס"ל כהפר"ח, א"כ יש כאן מעשה שבת כמו לעברין עצמו. ובכת"ס שם אוסר אף להמהרש"ל כשהחילול שבת מיועד למכירה וכמו"ש ביו"ד ברמ"א לגבי ביטול איסור ליהנות מהמבטל, ובזה יש מקום להקל בנ"ד שאין אנו קונים מהעברין עצמו אלא ממי שקנה מהעברין, וצ"ע.

ה. ובקהלות יעקב ח"ב סי' ז' הביא מ"ש בשכ"ה סי"ד שא"י שחפר קבר עבור ישראל בשבת לא יקבר בו עולמית, ומבואר ברמב"ם הטעם דנעשה כאן חילול שבת בפרהסיא וה"ה בנ"ד יש כאן חילול שבת בפרהסיא, ואף שהביא המ"ב טעם אחר משום גנאי עיי"ש, ולפי"ז בשאר מלאכות אין להחמיר, ב' תשובות בדבר: א. לא סמך להקל שם על הר"ן אלא דוקא בעת הצורך. ב. גם הר"ן לא הקיל אלא דוקא כשהמלאכה נעשה ע"י א"י שאין כאן מעשה איסור בעצם משא"כ ע"י הישראל עיי"ש.

ו. ובקה"י שם ס"ל דהקונים עוברים משום לפני עור דאורייתא היות מה שמחללים שבת הוא בשביל שיש קונים עיי"ש, ועכ"פ איסור מסייע מדרבנן יש.

ונראה שיש כאן חילול ה', וכמו"ש בחזו"א או"ח בסי' ל"ח סוף סק"ד לגבי השתמשות בחשמל וז"ל: ואף אם הוא באופן שיש "היתר שימוש מן הדין" אסור להשתמש בו מפני שיש בשימוש איסור חילול ה' שאינו חס לכבוד שמים כיון שהוא שימוש ציבורי, והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שישובו בתשובה שלמה במהרה.

עדות מאחד המשגיחים

בס"ד

לכבוד הרב ... השלום והברכה.

הנדון שמירת שבת בגידול ושיווק פירות וירקות

הייתי ממונה על תרומות ומעשרות במספר מוקדים של גידול ושיווק (בעיקר מלפפונים) במושבים אחיטוב, מושב אמצ' ומושב שדה יצחק. הצורך להשגיח בבתי אריזה עצמם נולד כאשר התברר כי כדי "להשלים" אספקה לרשתות, המגדלים היו רוכשים סחורה מהשטחים שזו סחורה של נכרים, ומעריבים בתוך הגידול שלהם ומשווקים לרשתות כשצאונתו משטח מעורב היתר וחייב, לאחר שהונהג על מעשרות בבתי האריזה של המגדלים נוצרה בעי' של חזרות של סחורה מעושרת שגם אותם המגדלים היו מעריבים מהם בסחורה טריה וגם היו שולחים מהחזרות בתור תוספת לצורך מעשרות למרכזי שיווק ששם הי' משגיח שמעשר. ועל כן היתה עבודה רבה ומאומצת להשגיח עד כמה שהיד משגת שלא יהי' מכשול (יש לציין שהמכשולים שעמדו בפנים היו תכופים כמעט דבר יום ביומו).

מכיון שכך, הייתי מעורב מאוד ברוב שעות היום בנעשה אצל החקלאים, וראיתי שמחסנים שהיו ריקים בימי שישי בצהרים היו כבר מלאים ביום ראשון השכם בבוקר, והקטיף נעשה תוך חילולי שבת של כל המגדלים כמעט ללא יוצא מן הכלל ה' ירחם.

הסירוב שלי לאשר את הסחורה של ימי ראשון יצר מסכת שקרים וערמומיות שבמצב נורמלי הי' במסכת זו כדי לסלק את ידינו משם... אם הי' עמדה חזקה של כל מערכות הכשרות הייתי יכול לעודד על השבתה מוחלטת אבל לא כך היו פני הדברים. למעשה מערכות הכשרות סומכות על בכדי שיעשה, וגם שמעתי טענה שאם נעמוד לעשר ולקבל רק מה שלא נקטף בשבת, הרשתות לא יעמדו בזה ולבסוף עם ישראל יאכל טבל. החקלאים טוענים שהגידול הוא כל כך מהיר שאם לא יקטפו בשבת יהי' להם נזק, אבל האמת לא כך כי אם מפחיתים את הדשן לקראת סוף השבוע אפשר לשלוט בקצב הגידול וכל השקול הוא רק בצע כסף.

יש לציין שכל הקטיף נעשה על ידי גויים אבל הוא נעשה בפרהסיא ממש וכל המושב נכנסים ויוצאים טרקטורים באופן מעורר חלחלה ממש ועל פי דעת המ"ב הרי זה נאסר עולמית.

יש עוד רעה חולה והיא: מחסני השיווק שפתוחים כבר במוצאי שבת לקבל סחורה ואני בעצמי יצא לי להשגיח על תרומות ומעשרות במוצאי שבת והייתי מוכן לקבל רק עם אישור שלא נקטף בשבת ואז היו מביאים את הסחורה על ידי גוי וכיוצא בזה ממין הרמאויות, זכורני שפעם הגיע משאית מלאה בבנות בתחילת שבת ולבסוף טענו כי זה הי' בהבחלה ורק שווק במוצאי שבת. אחר כך דיברתי עם המשגיח של בית האריזה שם שדיבר בצער שבית האריזה של הבנות עובד שבעה ימים בשבוע והוא רק אחראי על המעשרות ולצער לא יכול לשנות דבר אלא רק יפוסר.

ברור שלא עכברא גנב, ואילו מחסני השיווק היו סגורים במוצאי שבת וביום ראשון בבוקר, הי' בזה הצלה גדולה, אך הצרה הגדולה שיש בכל מיני מערכת כשרויות "מהדרין" שכל אחד לעצמו ואחד נלחם בחבירו ואין מורא של המגדלים והסוחרים כי אם זה לא יתן אז זה יתן וכדומה וה' ירחם.

הי' ראוי לכל הפחות להודיע כי הירקות הטריים בתחילת השבוע אינם ראויים לאכילה ורק לקנות טרי מאמצע השבוע ואילך.

אני לכשעצמי קיבלתי עלי לא לעסוק בכשרות רק אם מבקש הכשרות בעצמו שומר כשרות ורוצה להימנע ממכשול.

משה יוסף וינברגר
חונה פה תדרה